

بررسی چالش های سازگاری سنت های ازدواج اسلامی با سبک زندگی مدرن

زینب طلائی زاده^۱

ربه کا ضامنی طحان^۲

چکیده

امروزه سنت ها و آداب و رسوم اسلامی ما تحت الشعاع فرهنگ مدرن قرار گرفته است به طوری که افراد جامعه در عرصه های مختلف زندگی خود از آن تاثیر جسته و خواسته یا ناخواسته زندگی خود را بر اساس آن بنا می نهند. این مساله بالطبع چالش هایی را میان سنت و مدرنیته ایجاد می کند که گاه افراد را بر سر دو راهی انتخاب میان آن دو قرار می دهد. در این مقاله سعی شده به بررسی چالش های سازگاری سنت های ازدواج اسلامی با سبک زندگی مدرن پرداخته شود. روش تحقیق توصیفی و گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای صورت گرفته است. مقاله حاضر در سه بخش سنت های ازدواج اسلامی، سبک زندگی مدرن و تاثیرات آن بر ازدواج، چالش های سازگاری که هر یک نیز به شاخه های فرعی تقسیم می شوند، به بررسی مسئله پرداخته است. با توجه به آنچه در این مقاله به آن پرداخته شده است نتیجه می شود در شرایطی که گریزی از تاثیر فرهنگ مدرن در جامعه نیست باید میان سنت و مدرنیته جمع بست تا تعادل در جامعه برقرار شود.

کلید واژه: ازدواج، ازدواج اسلامی، سبک زندگی، سبک زندگی مدرن، فردگرایی، نگرش به ازدواج، نقش جنسیتی.

^۱ - طلبه سطح دو موسسه آموزش عالی الزهرا(س) دزفول

^۲ - طلبه سطح دو موسسه آموزش عالی الزهرا(س) دزفول

در بینش اسلامی، مقصود از «ازدواج»، پیوند زناشویی رسمی میان دو جنس مخالف است که معمولاً بالغ بوده و طبق شرایط شرعی و قانونی لازم انجام گرفته است. (احمد پناهی، ۱۳۸۵) و سبک زندگی مدرن همان اعمال و کارهایی است که به شیوه مدرن طبقه‌بندی شده و حاصل ادراکات خاصی است و تجسم یافته ترجیحات افراد به استفاده از عناصر مدرن در زندگی است که به صورت عمل درآمده و همچنین انتخاب روش‌ها، الگوها، طرز برخورد و روابط اجتماعی مبتنی بر عناصر زندگی مدرن است. (مرحمتی، ایمان، جامعه‌شناسی کاربردی، ۱۳۹۴) بی‌شک ازدواج بر اساس تعالیم ناب اسلام سبب می‌شود هدف از آن که رسیدن به سکون و آرامش زوجین و تولید نسل پاک و در پی آن جامعه‌ای سالم است، محقق شود؛ چرا که تا جامعه‌ای سالم نباشد، نمی‌تواند در جهت اهداف متعالی اسلامی انسانی خود گام بردارد و بدین ترتیب زندگی او در دنیا و سپس در آخرت سراسر خسران خواهد شد.

امروزه سبک زندگی مدرن افراد جامعه سبب ایجاد تعارض با شیوه زندگی سنتی در عرصه‌های گوناگون از جمله ازدواج شده است و جوانان را در مسیر انتخاب همسر از راه سنت و شرع خارج ساخته که جای بسی نگرانی است.

تا کنون تحقیقات زیادی در این زمینه انجام شده است؛ از جمله روح الله پورعابدین، آزاده کوهی، مریم ولی‌زاده، عاطفه طحان زاده و اکرم نجار در مقاله‌ای با عنوان "بررسی تشریفات ازدواج از منظر اسلام و جامعه امروزی" به مقایسه سبک ازدواج اسلامی و شیوه نوین آن پرداخته و معایب و محاسن هر یک را بیان داشته‌اند. سیروس بیاتی و محمد آسایش نیز پژوهشی با عنوان "واکاوی مسائل و مشکلات ازدواج‌های سنتی و مدرن در ایران" ارائه داده و در آن به مقایسه همسرگزینی سنتی و نوین پرداخته و آثار و پیامدهای هر یک را ایراد نموده‌اند.

اکنون سوال این است، چالش‌هایی که در مسیر ازدواج سبب تعارض سنت اسلامی آن با سبک زندگی مدرن شده است، چیست؟

مفهوم شناسی

برای درک بهتر برخی واژگان کلیدی در عنوان و متن مقاله ابتدا آنها را بررسی می کنیم

ازدواج در نیت : ازدواج برگرفته از واژه زوج به معنای جفت در مقابل فرد می باشد (جوهری ، ج ۱، ص ۳۲۰) ؛ (ابن منظور، ۲/۲۹۱) و به معنای قرین شدن با یکدیگر، شوهر کردن، زن گرفتن و زناشویی (دهخدا، ۸/۱۱۴۵) است. در فرهنگ معین «ازدواج رابطه‌ای حقوقی است که برای همیشه یا مدتی معین، به وسیله عقد مخصوص بین زن و مرد حاصل شده و به آنها حق می‌دهد که از یکدیگر تمتع جنسی ببرند». «ازدواج و زندگی زناشویی یک پدیده طبیعی قراردادی است». (شهید مطهری، ۱۳۵۷) برخی ازدواج را فرآیندی از کنش متقابل بین یک مرد و یک زن؛ برخوردی دراماتیک بین فرهنگ (قواعد اجتماعی) و طبیعت (کشش جنسی) و پیوندی دائمی میان دو جنس مخالف می‌دانند که در یک چارچوب رسمی و قانونی مجاز به برقراری مناسبات جنسی می‌شوند. (رضوی و دیگران، ۱۳۸۱ ص ۸)

تعریف ازدواج اسلامی : در بینش اسلامی، مقصود از «ازدواج»، پیوند زناشویی رسمی میان دو جنس مخالف است که معمولاً بالغ بوده و طبق شرایط شرعی و قانونی لازم انجام گرفته است. (پرتال جامع علوم انسانی)

تعریف سبک زندگی : در جامعه شناسی ، سبک زندگی ، همان آفرینش وخلق هنرمندانه یک راه وروش خاص با توجه به امکانات موجودوپایگاه اقتصادی- اجتماعی وهمچنین محدودیت های فردی واجتماعی تعریف شده است وهنرفرد در کشف انتخاب مناسب ترین وخردمندانه ترین راه برای پاسخ به توقعات وتحقق اهداف است. (سیدی و بیرقی) سبک زندگی یک روش زندگی ، الگوی عمل ،مجموعه عملکردها ، روش سازماندهی ، ترجیحات رفتاری ومادی وهمچنین الگوی مصرف است که گزینش آن علاوه براینکه برسلیقه وعلاقه افراداستوار است ، به منابع وامکانات در دسترس ، موقعیت اجتماعی فرد ، زمینه اجتماعی وبافت و ساختی که فرد در آن قرار گرفته است ، مربوط می باشد (سیدی و بیرقی)

تعریف سبک زندگی مدرن : سبک زندگی مدرن همان اعمال و کارهایی است که به شیوه مدرن طبقه‌بندی شده و حاصل ادراکات خاصی است و تجسم یافته ترجیحات افراد به استفاده از عناصر مدرن در زندگی

است که به صورت عمل درآمده و همچنین انتخاب روش ها ، الگوها، طرز برخورد و روابط اجتماعی مبتنی بر عناصر زندگی مدرن است. (مرحمتی ، ایمان ، جامعه شناسی کاربردی ، ۱۳۹۳)

تعریف فرد گرایی: فرد گرایی ، یک سنت ، ایدئولوژی یا دیدگاه شخصی ، اجتماعی یا فرهنگی است که بر فرد ، حقوق ، استقلال و روابط وی با افراد دیگر تاکید دارد (انجمن روانشناسی آمریکا)

تعریف نقش جنسیتی: نقش جنسیتی عبارت است از انتظارات غالب در یک جامعه درباره فعالیت ها و رفتارهایی که مردان و زنان می توانند و یا نمی توانند در آنها درگیر شوند (کامیر و همکاران، ۱۹۸۹: ۳۲۵ به نقل از ریاحی، ۱۳۸۶: ۱۱۴۰) وقتی از مفهوم نقش جنسیتی سخن می گوئیم علاوه بر اختصاص وظایف و کارهای خانگی یا اجتماعی جداگانه به هر یک از دو جنس، انتظار ویژگی های شخصیتی و رفتاری متفاوت از هریک از دو جنس نیز مدنظر است (ریاحی ۱۳۸۶).

نگرش: مفهوم نگرش در روان شناسی اجتماعی عبارت از آمادگی به نسبت ثابت در برابر یک موضوع اجتماعی (مانند نهاد، فرد، گروه و اندیشه) است که سبب رفتارها و ایده های مثبت یا منفی (گرایش داشتن یا نداشتن، علاقه مندی یا نفرت) خاص می شود. نگرش ها به طور مستقیم مشاهده پذیر نیستند؛ ولی در تعیین رفتارها، ایده ها و بازسازی فرد و ادراک او نسبت به موضوع های اجتماعی نقش دارند. نگرش به معنای طرز تلقی، وجهه نظر، طرز فکر، رویه و تمایل به بازخورد است (آلپورت و دیگران، ۱۳۷۱ به نقل کریمی، ۱۳۹۰).

نگرش به ازدواج: ادراک، وجه نظر و شناخت نسبت به ازدواج و تشکیل خانواده که سبب رفتارها و ایده های متفاوت (منفی، مثبت، مدرن، سنتی) در این زمینه می شود (براتین و روسن، ۱۹۹۸ به نقل از نیازی و همکاران، ۱۳۹۴).

۱. سنت های ازدواج اسلامی

سنت های اسلامی در جامعه ما نقش قابل توجهی در زمینه های مختلف از جمله ازدواج دارند به طوری که اغلب افراد جامعه زندگی خود را بر اساس سنن اسلامی بنا می نهند.

۱-۱ مبانی شرعی ازدواج

در اسلام از تشکیل خانواده به عنوان سنت و برنامه رسول اکرم (ص) یاد شده است و دوری از آن به معنای روی گرداندن از سنت رسول اکرم (ص) و در نتیجه بیرون رفتن از حدود و مرزهای اسلام به شمار آمده است. (موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت ، ازدواج موفق ، ص ۱۸) از دیدگاه فقها ازدواج به خودی خود مستحب

موکد است اما برای کسی که با ازدواج نکردن به گناه می افتد ، واجب است . (حسینی ، احکام ازدواج ، ۱۳۸۹ ، صص ۳۹-۴۰) ازدواج از مستحبات است و اگر کسی بترسد که با ترک ازدواج در حرام بیفتد ، ازدواج بر او واجب است و کسانی که توانایی ندارند ، نخست به نامزدی مشروع (خواندن عقد ازدواج به صورت شرعی و قانونی ، بدون مراسم عروسی) اقدام کنند که نیاز به تشریفات و تجملات و هزینه های سنگین ندارد بعد با فراهم شدن امکانات در اولین فرصت مراسم ازدواج و عروسی را به طور ساده و آبرومند برگزار کنند . (مرکز پاسخ گویی به احکام شرعی و مسائل فقهی ، کلیات ازدواج ، ص ۱) مهم ترین آداب و سنن ازدواج در اسلام ، شامل خواستگاری ، آداب و رسوم عقد و عروسی ، مهریه و جهیزیه است . (بستان ، ۱۴۰۰ ، ص ۶۳)

۱-۲ نقش سنت ها و آداب و رسوم در ازدواج

سنت ها و آداب و رسوم در انتخاب همسر تاثیر بسزایی دارند. یکی از آداب پسندیده در ازدواج اسلامی ، مشورت و تبادل افکار پدر با دختر است تا آگاهانه همسر ایده آل خود را برگزینند. پیامبر اسلام(ص) این اصل تربیتی - روانی را به دقت رعایت می کرد و به امت اسلامی سفارش می فرمود ، تا از ظلم و ستم دوران جاهلیت دوری گزینند و پدران و مادران بدون مشورت و رضایت دختران در امر ازدواج اقدامی نکنند. (دهقان بنادکی ، ازدواج و مراحل آن در اسلام ، ۱۵ شهریور ۱۳۹۵) پیامبر اسلام(ص) در ازدواج فاطمه(ص) با امام علی(ص) به مشورت و تبادل نظر با دخترش روی آورد و فرمود:

دخترم فاطمه! پسر عمویت علی(ع) از تو خواستگاری نموده است؛ پاسخ تو چیست؟

فاطمه(س) به پدر احترام می کند که: نظر شما چه می باشد؟

پیامبر فرمود: اذن الله فیه من السماء.

خدا از آسمان اجازت فرمود.

فاطمه(س) در حالیکه تبسم بر لب داشت گفت:

رضیت بما رضی الله لی و رسوله.

خشنودم به آنچه که خدا و پیامبر او برای من رضایت دادند.

و در روایت دیگر فرمودند:

رضیت بالله ربا و ربک یا ابتاه نبیا و باین عمی بعلا و ولیا.

خشنودم که خدا پروردگار من است و تو ای پدر، پیامبر من و پسر عمویم علی شوهر و امام من است. (نهج

الحیاه ، ح ۸ ، ص ۲۹)

ازدواج انجام می شود و دو انسان از دو خانواده با تربیت و فرهنگ و درجه اجتماعی گوناگون و شیوه زندگی متفاوت و ویژگی فردی و علایق و سلاقی متفاوت به وسیله عاملی به نام پیوند زناشویی بدون هیچ پیش آگهی از یکدیگر در کنار هم قرار می گیرند و وارد یک زندگی تازه می شوند؛ زمانی که روزهای جشن و مهمانی و ماه عسل تمام می شود، واقعیتهای وجودی و فردی هر یک از زوجین در زمینه های گوناگون بروز می کند و میدان رویارویی با همه مسائل باز میشود و ناگزیر زمانی صرف و تلاش می شود تا عیوب برطرف شده و هماهنگی و هم سویی در رفتارها بوجود آید تا شاید این پیوند گسسته نشود که گاهی این تلاش ها مفید واقع می شوند و در برخی موارد هم این تلاش به نتیجه نمی رسد و جدایی رخ می دهد و به عکس، ازدواجهای غیر سنتی در مواردی انجام می شود که عواملی مانند همکار بودن، همکلاسی بودن در دانشگاه و باعث آشنایی شده و شخص، طرف مقابل را در شرایط طبیعی و با رفتارهای عادی و برنامه ریزی نشده مشاهده می کند و این شکل آشنایی باعث شناخت و سپس انس و علاقه مندی و آن گاه اشتیاق برای در کنار هم بودن همیشگی یعنی ازدواج می شود (هنرپروران، ۱۳۹۵). در جامعه سنتی، ارتباطات غالباً از دو ویژگی «پایداری» و «مبتنی بر شناخت بودن» برخوردارند. بیشتر ارتباطات با همسایگان، اهل مسجد، کسبه محل و خویشاوندان است که شناخت نسبتاً زیادی از یکدیگر دارند و در طول زمان ارتباط خود را حفظ می کنند. ویژگی ارتباط در عصر جدید، تکرر، ناپایداری و نبود شناخت کامل از طرف ارتباط است (قاسمی،). در جامعه سنتی به طور طبیعی با افرادی وصلت می کردیم که اختلاف طبقاتی چندانی با ما نداشته و آنها را تقریباً به طور کامل می شناختیم. در این فضا ازدواج ها که با همسایگان یا خویشان صورت می گرفت تا حدود زیادی از خطر عدم سازش مصون بود. از سوی دیگر زن و شوهر در زندگی خانوادگی با کسانی سروکار داشتند که اگر رفاه اقتصادی آنان را می دیدند به مشکلات خانوادگی آنان هم تا حدودی وقوف داشتند و به برداشتی نسبتاً واقعی از زندگی آنان می رسیدند. این موضوع خود در الگوبرداری زن و مرد از آنها تأثیر داشت؛ اما امروزه با چهره هایی بزرگ کرده و با ظاهر شادمان و با خانواده هایی متمول مواجه هستیم و آرزوی همسانی با آنان را داریم بدون آنکه واقعیت حال آنان بر ما معلوم باشد. در این فضا، احتمال اغفال شدن و الگوبرداری غیر واقع بینانه از دیگران افزایش می یابد (قاسمی،) به طور طبیعی با افرادی وصلت می کردیم که اختلاف طبقاتی چندانی با ما نداشته و آنها را تقریباً به طور کامل می شناختیم. در این فضا ازدواج ها که با همسایگان یا خویشان صورت می گرفت تا حدود زیادی از خطر عدم سازش مصون بود. از سوی دیگر زن و شوهر در زندگی خانوادگی با کسانی سروکار داشتند که اگر رفاه اقتصادی آنان را می دیدند به مشکلات خانوادگی آنان هم تا حدودی وقوف داشتند و به برداشتی نسبتاً واقعی از زندگی آنان می رسیدند. این موضوع خود در الگوبرداری زن و مرد از آنها تأثیر داشت؛ اما امروزه با چهره هایی

بزرگ کرده و با ظاهر شادمان و با خانواده‌هایی متمول مواجه هستیم و آرزوی همسانی با آنان را داریم بدون آنکه واقعیت حال آنان، **احتمال اغفال بر ما معلوم باشد. در این فضا شدن و الگوبرداری غیر واقع‌بینانه از دیگران افزایش می‌یابد** (قاسمی، ۱۴۰۳/۸/۲۰).

۳-۲ تغییر در نقش‌های جنسیتی

هم اکنون زنان ما از پذیرش اقتدار همسر احساس حقارت می‌کنند و گاه به دنبال دست‌یابی به زمینه‌هایی چون استقلال مالی‌اند تا قدرت چانه‌زنی آنان در تصمیم‌گیری‌های خانواده را افزایش دهد. ساختار عمودی خانواده که در آن پدر، کانون اقتدار است و تصمیم‌گیری‌های نهایی را بر عهده دارد، رفته رفته جای خود را به الگویی داده است که یا والدین به طور یکسان در فرآیند تصمیم‌گیری‌ها مشارکت می‌کنند و خانواد فاقد کانون نظارتی و تصمیم‌گیری است و یا زن در تصمیم‌گیری‌ها، جانشین مرد شده است و مرد صرفاً نقش خدمات‌رسانی را بر عهده دارد. پیامد جابه‌جایی نقش‌ها در خانواده، از سویی افزایش احتمال کشمکش و جدایی‌هاست و از سویی دیگر کاهش میزان نقش‌آفرینی مثبت زن و مرد خواهد بود. (). تحولات فرهنگی در دهه‌های اخیر سبب شده است که مردان هم از مسئولیت‌های خود در قبال سرپرستی خانواده تا حدودی فاصله بگیرند. به گفته «باربارا اهرنریخ» در حالی که سرپرستی خانواده و مسئولیت تأمین اقتصاد آن ویژگی مردان دهه‌ی ۱۹۵۰ بود و کسانی را که از این مسئولیت طفره می‌رفتند «نامرد» می‌خواندند؛ اما در دهه‌ی ۱۹۷۰ کسی که ازدواج خود را تا پس از سی سالگی به تأخیر می‌انداخت و یا انتظار داشت که همسرش نیز در تأمین هزینه‌ها مشارکت نماید، شخصی طبیعی به حساب می‌آمد. در نظرسنجی سازمان ملی جوانان، در سال ۱۳۸۳، بیست و هفت درصد مردان، شاغل بودن زن هنگام ازدواج را دارای اهمیت زیاد یا بسیار زیاد دانسته بودند. این آمار می‌تواند نشان‌دهنده تمایل مشارکت زنان در نان‌آوری باشد. (). افزایش انتظارات دختران و پسران از ازدواج، از نکات دیگری است که تأثیر خود را بر روابط عاطفی زوجین آشکار می‌سازد. امروزه توقعات غیرواقع‌بینانه، عامل بسیاری از ناسازگاری‌ها و جدایی‌هاست. اینکه نظر سنجی سال ۱۳۸۳ نشان می‌دهد که ۵۹/۴ درصد مردان و ۵۵ درصد زنان بر ضرورت داشتن مسکن مستقل شخصی هنگام ازدواج تأکید کرده‌اند و تنها ۳/۴ درصد از مردان و ۱/۸ درصد زنان مسکن مستقل در خانه والدین را پذیرفته و ۹/۱ درصد مردان و ۱۶/۵ درصد زنان هرچه پیش‌آید را خوش دانسته‌اند، اگر در مقایسه با واقعیت‌ها و امکانات موجود سنجیده شود، به وضوح نمایانگر فاصله آرمان‌ها و واقعیت‌هاست و هرچه این فاصله بیشتر باشد میزان آسیب‌پذیری آنان از ناملایمات زندگی بیشتر خواهد بود (منبع)

۳-۳ تغییر در الگوهای ارتباطی

با تغییر الگوهای همسرگزینی؛ استقلال دختر و پسر در انتخاب همسر، آشنایی قبل از ازدواج و ازدواج مبتنی بر عشق رمانتیک، روابط عاطفی آنان پس از ازدواج رفته رفته کم‌رنگ‌تر شده است تا جایی که زوج‌های جوان، حسرت روابط گرم پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌هایشان را می‌خورند. (منبع)

۳-۴ تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی

به دنبال تحولات بنیادین اقتصادی و اجتماعی ای که در پی مدرن سازی جوامع پدید آمده است، دگرگونی‌های فراوانی در ساختار خانواده و به تبع آن کارکردهایش در سراسر جهان ایجاد شد (نجفی اصل و قاضی طباطبایی،). به دنبال پیدایش و گسترش برخی تحولات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، زمینه‌های لازم برای بروز این شکل نو ظهور خانواده در جامعه معاصر ایرانی به ویژه در میان جوانان فراهم آمده است (آزادارمکی و همکاران، ۱۳۹۱)

با توجه به ارسال مقاله در دقایق آخر، تعدادی از ارجاعات درون متنی و فهرست منابع هنوز لحاظ نشده اند.

نتیجه گیری:

تحولات گسترده اجتماعی و فرهنگی در عصر حاضر، به طور قابل توجهی بر نهاد ازدواج و خانواده تأثیر گذاشته است. سنت‌های ازدواج اسلامی، با ریشه‌های عمیق در فرهنگ و آموزه‌های دینی، در مواجهه با سبک زندگی مدرن، چالش‌های جدی را پیش رو دارد. از یک سو، ارزش‌های سنتی همچون اهمیت خانواده، تعهد، و همکاری متقابل، همچنان جایگاه ویژه‌ای در باورهای بسیاری از افراد دارد. از سوی دیگر، تغییرات در نگرش‌ها، ارزش‌ها و سبک زندگی، به ویژه در میان نسل جوان، به دنبال ایجاد تعادلی جدید بین سنت و مدرنیته است.

تضاد میان سنت و مدرنیته، تغییرات در نقش‌های جنسیتی، تغییر در الگوهای ارتباطی و تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی، از جمله مهم‌ترین چالش‌هایی هستند که ازدواج در دنیای امروز با آن‌ها مواجه است. این چالش‌ها، ضرورت بازنگری در بسیاری از باورها و رویه‌های سنتی را آشکار ساخته است. در عین حال، حفظ هویت اسلامی و ارزش‌های دینی در این فرآیند، از اهمیت بالایی برخوردار است.

برای دستیابی به سازگاری میان سنت و مدرنیته در حوزه ازدواج، می‌توان راهکارهای مختلفی را پیشنهاد کرد. بازنگری در برخی سنت‌ها و آداب و رسوم با حفظ اصول اسلامی، توجه به نیازهای نسل جوان، تقویت بنیان‌های خانواده و نقش‌آفرینی فعال نهادهای دینی و اجتماعی، از جمله این راهکارها هستند. همچنین، آموزش مهارت‌های زندگی، مشاوره‌های پیش از ازدواج و ترویج گفت‌وگو و تفاهم بین زوجین، می‌تواند در تقویت بنیان‌های خانواده نقش مؤثری ایفا کند.

در نهایت، باید اذعان کرد که ازدواج یک نهاد پویا و در حال تحول است. برای حفظ و تقویت این نهاد، لازم است که به طور مستمر به بررسی چالش‌ها و ارائه راهکارهای نوین پرداخت. در این راستا، همکاری همه جانبه نهادهای دولتی، غیردولتی و خانواده‌ها ضروری است.

نتیجه‌گیری کلی این است که ازدواج، به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی، نیازمند توجه ویژه و برنامه‌ریزی‌های دقیق است. با در نظر گرفتن تحولات اجتماعی و فرهنگی، می‌توان ضمن حفظ ارزش‌های دینی، به سوی آینده‌ای روشن‌تر برای خانواده و جامعه حرکت کرد.

فهرست منابع

۱. تبیین جامعه‌شناسی گرایش جوانان به سبک زندگی مدرن در شهر شیراز، ۱۳۹۴
۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۲، بیروت: دارالفکر، ۱۴۰۳
۳. بستان، حسین، خانواده در اسلام، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۴۰۰
۴. پناهی، علی احمد، ازدواج در اسلام: با نگاهی به کارکردهای تربیتی و روان‌شناختی، منبع: معرفت ۱۳۸۵
۵. دهخدا، لغت نامه، ج ۸، انتشارات دانشگاه تهران، چ ۲، ۱۳۷۷
۶. جوهری، الصحاح، ج ۱، چ ۳، بیروت: دارالعلم، ۱۴۰۴ق
۷. رضوی، نجما و دیگران: «بررسی وضعیت ازدواج جوانان»، گزارش ملی جوانان، نشر سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۱.
۸. سیدی، فرانک و بیرقی، محمد رحیم، بررسی تطبیقی روابط اجتماعی سبک زندگی دینی و سبک زندگی مدرن با تاکید بر جامعه ایران، ۱۳۹۱
۹. مطهری، مرتضی: «نظام حقوق زن در اسلام»، انتشارات صدرا، ۱۳۵۷.

۱۰. مرحمتی،ایمان، تبیین جامعه شناسی گرایش جوانان به سبک زندگی مدرن در شهر شیراز، ۱۳۹۴

۱۱. ای سنج ، سایت روانشناسی ، انجمن روانشناسی آمریکا APA

۱۲. موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، سایت ازدواج موفق